

İÇİNDEKİLER

3. ÇEVRESEL VE SOSYAL DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	2
3.1 GİRİŞ	2
3.2 ÇSED SÜRECİ YAKLAŞIMI	2
3.3 PAYDAŞ KATILIMI	2
3.3.1 ÇSED Kapsam Belirleme Çalışması	2
3.4 ALTERNATİFLERİN ANALİZİ	2
3.5 PROJE ALANI DEĞERLENDİRME KAPSAMI	3
3.5.1 Zamansal Kapsam	3
3.5.2 Mekansal Kapsam	3
3.6 PROJE STANDARTLARI	5
3.7 ETKİ DEĞERLENDİRME METODOLOJİSİ	5
3.7.1 Alıcı Ortamların Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi	5
3.7.2 Potansiyel Etkilerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi	5
3.7.3 Etkilerin Önemi	6
3.7.4 Azaltım Önlemleri ve Azaltım Hiyerarşisinin Kullanılması	7
3.7.5 Bakiye Etkiler	7
3.8 KÜMÜLATİF ETKİLERİN DEĞERLENDİRMESİ	7
3.9 ÇEVRESEL VE SOSYAL YÖNETİM PLANLARININ GELİŞTİRİLMESİ	8
3.10 ÇALIŞMANIN KISITLARI VE VARSAYIMLAR	8

Şekiller

Şekil 3-1: "ÇED İzni Alanı"nın ve "Proje Alanı"nın Yeri	4
---	---

Tablolar

Tablo 3-1 Çalışma Alanındaki Yerleşimlerin Nüfusu	3
Tablo 3-2 Alıcı Ortamların Önemi ve Hassasiyet Durumu	5
Tablo 3-3 Etkilerin Önem Matrisi	7

Bu Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) Raporu Bölüm ve Ekleri İngilizce dilinde hazırlanmış olup Türkçeye çevrilmiştir. İngilizce ve Türkçe dilindeki raporlarda sunulan bilgiler arasında bir uyumsuzluk ve/veya farklılık beklenmese de böyle bir durumda İngilizce ÇSED raporunda sunulan bilgiler geçerli kabul edilmelidir.

3. Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Yaklaşımı

3.1 Giriş

ÇSED'nin bu Bölümünde Öksüt Proje ÇSED çalışmasının hazırlanmasında benimsenen genel yaklaşıma yer verilmektedir. Bu bölümde ÇSED'nin arka planı takdim edilmekte, ÇSED hazırlanmasına ilişkin Proje kapsamı, paydaş katılımı ve kamuoyu ve paydaşlara iletişim süreci gibi kilit safhalar özetlenmektedir. Ayrıca, etki değerlendirme kriterlerinin seçilmesinde benimsenen yaklaşımda dahil olmak üzere etki değerlendirme metodolojisine değinilmektedir.

3.2 ÇSED Süreci Yaklaşımı

Öksüt Projesi ÇSED, Türk ÇED mevzuatı gereklilikleri uyarınca hazırlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi ("Türk ÇED") ve bazı ek çalışmalar üzerine kurulmuştur.¹

3.3 Paydaş Katılımı

ÖMAŞ ilk maden arama aşamasından itibaren yerel toplulukları ve diğer paydaşları sürece dahil etmiş, bu sürece ilişkin faaliyetlerine yön vermesi amacıyla bir Paydaş Katılım Planı (PKP) (OMAS-ESMS-SEP-PLN-001) geliştirerek uygulamıştır. PKP, AİKB gerekliliklerinin yerine getirilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

3.3.1 ÇSED Kapsam Belirleme Çalışması

Paydaşlarla İletişim ve Paydaşların Katılımı adlı 6. Bölümde belirtildiği üzere, ÇSED kapsamının belirlenmesinde kullanılmak üzere paydaş katılımından elde edilen geribildirimler ve Türk ÇED çalışması bulguları kullanılmıştır.

3.4 Alternatiflerin Analizi

ÇSED'nin 4. *Alternatifler* Bölümünde çevresel ve sosyal etkilere yol açabilecek kilit Proje faaliyetlerine yer verilmekte ve projenin uygulanmaması alternatifi de dahil olmak üzere her bir teknik ve mali olarak uygulanabilir alternatif incelenerek seçilen alternatifin mantıksal gerekçesi ortaya konmaktadır.

¹ 38784 sayılı ve 03.10.2013 tarihli Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği Madde 7(a) hükümleri ve Yönetmelik Ek I'in 29. maddesinin (a) ve (c) fıkraları kapsamında değerlendirilmiştir.

3.5 Proje Alanı Değerlendirme Kapsamı

3.5.1 Zamansal Kapsam

ÇSED'de Projenin inşaat, işletme ve kapama aşamaları boyunca ortaya çıkacak etkiler ele alınmaktadır.

3.5.2 Mekansal Kapsam

Proje Alanının Tanımı

ÇED İzin Alanı

Türk ÇED çalışmasında değerlendirmeler, madenin çit hattı içerisinde kalan ve ocaklarla maden tesislerini kapsayan "ÇED İzin Alanı" üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Bu alan, aşağıda Şekil 3-1'de kırmızı ile işaretlenmiştir.

Proje Alanı

Bu ÇSED'de ÇED İzin Alanının yanı sıra su temini boru hattı, erişim yolu ve enerji iletim hattı inşaatının yol açabileceği potansiyel etkiler de dikkate alınmaktadır. Erişim yolu, mera izni koridoru, su temini boru hattı ve enerji iletim hattı yolları Şekil 3-1'de gösterilmektedir. Doğrusal altyapı boyunca, ÇSED etkileri 200 m'lik koridor boyunca değerlendirmiştir (aksi belirtilmedikçe her altyapının iki tarafından da 100 m hizalanacak şekilde).

ÇED İzin Alanı ile altyapı koridorlarını temsil eden alan birlikte "Proje Alanı" olarak adlandırılmaktadır.

Çalışma Alanları

ÇSED'nin mekansal kapsamı, Projeden etkilenmesi muhtemel coğrafi alandır. Her bir disipline özel çalışma alanları seçilmiş ve bunlar ÇSED'nin ilgili bölümlerinde gösterilmiş ve gerekçelendirilmiştir. Çalışma konularına özel ÇSED Çalışma Alanlarının her birini belirlemek amacıyla aşağıdaki tanımlar kullanılmıştır:

- Projeden ve Proje faaliyetlerinden etkilenebilecek alanlar ve topluluklar.
- Projenin planlanan diğer geliştirme süreçlerinden doğan kümülatif etkilerden, coğrafi alandaki diğer kaynaklardaki benzer etkilerden ve Proje ile ilgili diğer gelişmelerden etkilenebilecek alan ve topluluklar.
- Proje kapsamında olmamakla birlikte Projeden doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenebilecek, yalnızca Proje nedeniyle var olan veya Proje için risk teşkil edebilecek faaliyet veya tesisler ile bağlantılı çevresel ve sosyal sorunlar.

Sosyal Çalışma Alanı

Yerel yerleşimler, nüfus ve maden faaliyetlerine olan mesafe bakımından Projenin sosyal konumu aşağıda Tablo 3-1'de belirtilmiştir.

Tablo 3-1 Çalışma Alanındaki Yerleşimlerin Nüfusu

Yerleşim	Tip	Nüfus ²³	Madene Uzaklık
Develi İlçesi	-	64.550	-
Develi merkezi	İlçe Merkezi	39.342	8 km
Yukarı Develi	Develi'nin	898 ⁴	4 km

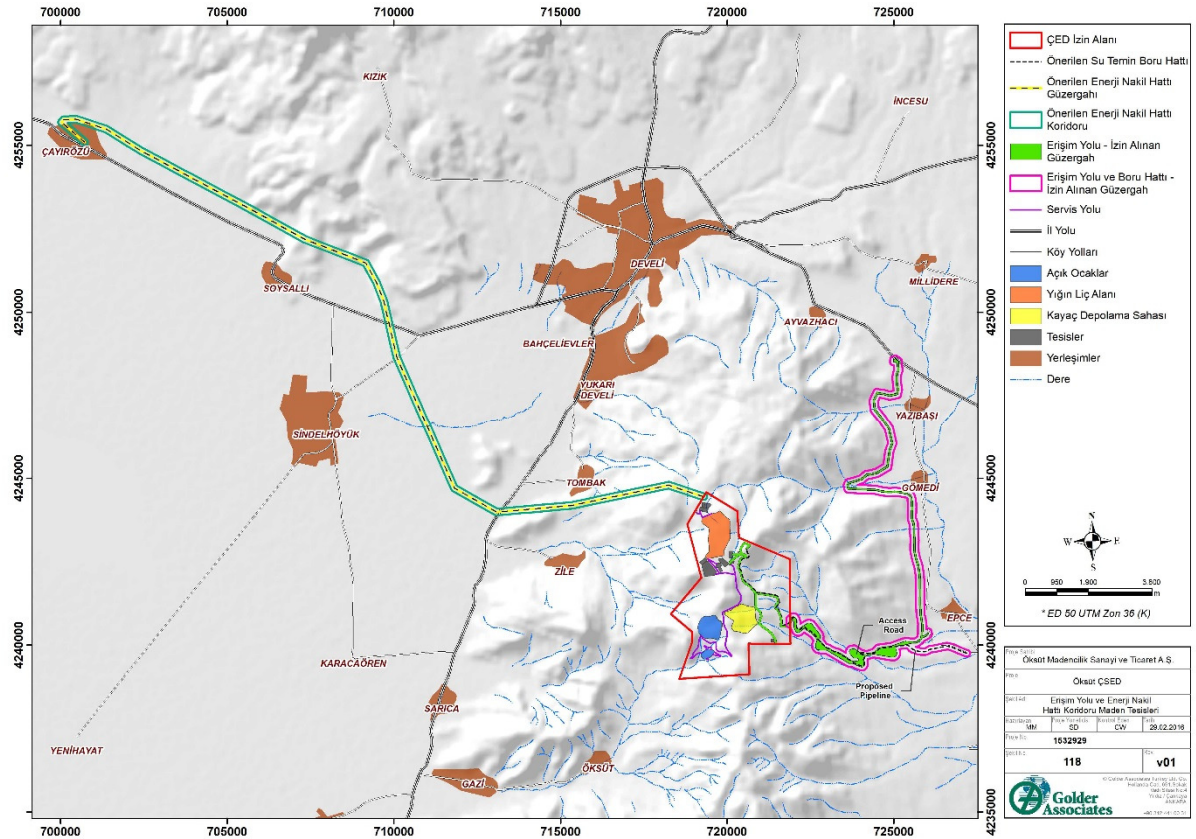
² Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2014.

³ Çayırözü, Soysallı, Sindelhöyük bilgileri <http://www.yerelnet.org.tr> adresinden alınmıştır ve 2012'ye aittir.

⁴ Kilit bilgilendirici görüşmeler sırasında tahmin edilmiştir, Aralık 2014

Yerleşim	Tip	Nüfus ²³	Madene Uzaklık
<ul style="list-style-type: none"> • Yedek • Kopçullu • Camikebir • Güneyukarı 	mahalleleri		
Gazi	Cıvarı	1,125	8 km
Öksüt	Cıvarı	590	4 km
Sarıca	Cıvarı	340	8 km
Tombak	Cıvarı	227	5 km
Zile	Cıvarı	403	4 km
Epçe	Cıvarı	843	7 km
Gömedi	Cıvarı	83	7 km
Yazıbaşı	Cıvarı	292	9 km
Çayırözü	Cıvarı	695	24 km
Soysalli	Cıvarı	1.310	17 km
Sindelhöyük	Cıvarı	4.334	13 km

Şekil 3-1: "ÇED İzni Alanı"nın ve "Proje Alanı"nın Yeri

3.6 Proje Standartları

Proje Standartlarının belirlenmesi amacıyla ilgili mevzuat gözden geçirilmiştir. Bölüm 2'de ifade edildiği üzere, ÖMAŞ Proje Standartları, Türk mevzuatı ve (geçerli durumlarda AB düzenlemeleri de dahil) AİKB gereklilikleri içerisinde en sıkı standartları barındırana dayalı olarak geliştirilmiştir.

3.7 Etki Değerlendirme Metodolojisi

ÇSED için geliştirilen kapsamlı etki değerlendirme çerçevesi aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

3.7.1 Alıcı Ortamların Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi

"Alıcı ortam" terimi, sahip oldukları özgün değer ve/veya ekonomik katkıları nedeniyle toplum tarafından değer verilen çevresel özellikleri ve Projeden etkilenebilecek su kaynakları, habitatlar ve canlı türleri gibi kaynakları içeren ve yine Projeden etkilenebilecek bireyler ve topluluklar gibi sosyal grupları nitelendirmek için kullanılmaktadır.

Bir alıcı ortamın önemi, ele alınan konuya bağlı bir dizi kritere göre belirlenmektedir; bu kriterler arasında alıcı ortamın yerel, ulusal ve uluslararası düzeydeki ekonomik, sosyal ve kültürel değeri, yerel, ulusal veya uluslararası kategori tahsisi, alıcı ortamın ender bulunması ve sağlanan fayda veya hizmetler sayılabilir.

Alıcı ortamın hassasiyet düzeyi, alıcının değişikliğe direnme, değişikliklere uyum sağlama veya değişim karşısında esneklik gösterme yeteneğine bağlıdır. Tablo 3-2'de bu ÇSED çalışmasında uygulanan önem ve/veya hassasiyet kategorilerine yer verilmektedir.

Tablo 3-2 Alıcı Ortamların Önemi ve Hassasiyet Durumu

Alıcı Ortamın Önemi/Hassasiyeti	Alıcı ortamların Önemi - Örnek	Alıcı ortamların Hassasiyeti - Örnek
Çok yüksek	Uluslararası, bölgesel veya ulusal düzeyde yüksek niteliğe sahip olması ve ender bulunması; ikame edilme potansiyelinin bulunmaması veya çok düşük olması	Maruz kaldığı baskı unsurlarına karşı esneklik ve direnç sahip olmayan hassas alan veya alıcı ortam
Yüksek	Yerel düzeyde yüksek niteliğe ve enderlik durumuna sahip, yerel ölçekte ikame edilme potansiyeli bulunmayan veya çok az bulunan ya da bölgesel veya ulusal düzeyde orta düzey niteliğe sahip olup ikame potansiyeli sınırlı olan alıcı ortam	Bu alıcı çevrenin veya ortamın baskı unsurlarına karşı doğal esneklik ve direnç yeteneği orta düzeydedir.
Orta	Yerel ölçekte orta düzeyde niteliğe ve enderlik durumuna sahip, yerel ölçekte ikame edilme potansiyeli sınırlı olan ya da bölgesel veya ulusal düzeyde düşük düzey niteliğe sahip olan alıcı ortam	Bu alıcı çevrenin veya ortamın baskı unsurlarına karşı doğal esneklik ve direnç yeteneği yüksek düzeydedir.
Düşük	Yerel ölçekte düşük düzeyde niteliğe ve enderlik durumuna sahip olan ve yerel düzeyde ikame potansiyeli bulunan alıcı ortam.	Bu alıcı çevrenin veya ortamın baskı unsurlarına karşı doğal esneklik ve direnç yeteneği yüksek düzeydedir.

3.7.2 Potansiyel Etkilerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi

Potansiyel çevresel ve sosyal etkiler belirlenmekte ve ardından bu etkilerin hassas alıcı ortamlar üzerinde kayda değer potansiyel bir tesir doğurup doğurmayacağı değerlendirilmektedir; bu bağlamda şu tanımlar kullanılmaktadır:

- "Etki" terimi, hassas bir alıcı ortamda önemli bir değişiklik ile sonuçlanacak tesiri tanımlamak amacıyla kullanılacaktır.
- "Tesir" terimi, projeden kaynaklanan bir değişikliğin hassas bir alıcı ortam üzerinde meydana getirdiği sonucu nitelenmek amacıyla kullanılacaktır:

Etkiler, aşağıdaki unsurlara dayalı olarak sınıflandırılmaktadır:

- Tip:
 - doğrudan etki: Projenin ayrılmaz bir parçasını oluşturan faaliyetlerden (örn. yeni altyapı) ve doğrudan geliştiricinin kontrolü altında bulunan etki;
 - dolaylı etki: Açıkça Projeyi oluşturan bir parça olmamakla birlikte Projenin doğurduğu "ikincil etki" olarak nitelenebilecek ve geliştiricinin kontrolünde olmayabilecek etki (örneğin, nüfus artışı nedeniyle su arzında değişiklik meydana gelmesi);
- Süre:
 - kısa vadeli (günler-haftalar arası);
 - orta vadeli (haftalar-aylar arası);
 - uzun vadeli (aylar-yıllar arası);
- Ölçek:
 - yüksek ölçekte yerel;
 - yerel;
 - yaygın;
- Olasılık:
 - çok uzak olasılık;
 - olası değil;
 - olası;
 - kesin

Etki büyüklüğü ihmal edilebilir, düşük, ortak veya yüksek olarak sıralanmaktadır; bu sıralama modelleme sonuçları veya mesleki yargılar ile belirlenmektedir.

3.7.3 Etkilerin Önemi

Önem, iki faktör arasındaki ilişkiyi gösterir:

- Bir etkinin büyüklüğü (veya şiddeti) (doğrudan veya dolaylı oluşu, coğrafi kapsamı, yoğunluğu, değişim süresi ve olasılığı); ve
- Etkilenen alıcı ortamın hassasiyet düzeyi, önemi veya değeri.

Etkinin önemi, alıcı ortamın önemi ve hassasiyeti ile etki büyüklüğü dikkate alınarak belirlenmektedir. Etkilerin tahmini önemi, bunların Büyük, Orta, Küçük veya İhmal Edilebilir olmasına ve ayrıca Faydalı, Olumsuz veya Nötr olmasına göre belirlenmektedir. Bu parametrelerin önem düzeyinin değerlendirilmesinde nasıl kullanıldığı şekli Tablo 3-3'de gösterilmektedir.

Tablo 3-3 Etkilerin Önem Matrisi

		Etkinin Büyüklüğü			
		Yüksek	Orta	Düşük	İhmal edilebilir
Alıcı Ortamın Hassasiyeti veya Önemi	Çok yüksek	Büyük	Büyük	Orta	Küçük
	Yüksek	Büyük	Orta	Küçük	İhmal edilebilir
	Orta	Orta	Küçük	Küçük	İhmal edilebilir
	Düşük	Küçük	Küçük	İhmal edilebilir	İhmal edilebilir

Her bir çevresel ve sosyal konuya özel geliştirilen önem kriterlerine ilişkin tanımlar ilgili bölümde verilmektedir. Proje Standartlarına dayalı olarak her spesifik konu için metodoloji geliştirilmiştir; metodoloji mesleki yargılar, konuya özgü kanunlar, yönetmelikler veya standartlar, tecrübe edilmiş diğer benzer projelerle karşılaştırma ve paydaşların görüşleri ışığında tanımlanmıştır. Bazı konular için modelleme veya başka yöntemlerden yararlanılmaktadır. Etkiler mümkün olan her durumda nicelendirilecek, önem düzeyinin nicelendirilemediği hallerde nitelendirme yöntemi açıkça izah edilecektir.

Önemli etki eşik sınırını aşan herhangi bir etki, karar alma sürecine dahil olanların dikkatine sunulması gereken etki olarak tanımlanabilir.

3.7.4 Azaltım Önlemleri ve Azaltım Hiyerarşisinin Kullanılması

Önemli olumsuz etkilerin ele alınması amacıyla, aşağıda açıklandığı şekilde bir seçenek hiyerarşisi (azaltım hiyerarşisi) uygulayarak bir dizi azaltım önlemi belirlenmektedir.

- Kaçınma - Bir çevresel özellik üzerinde olumsuz etki meydana gelmesinden kaçınmak için proje tasarımında veya yerinde değişiklik yapılması. Bunun, en kabul edilebilir azaltım biçimi olduğu düşünülmektedir.
- En aza indirme - Kaçınmanın imkansız olduğu durumlarda, olumsuz etkiler hassas çevresel yaklaşımlar/tasarım yoluyla azaltılabilir.
- Eski haline getirme - Sahanın etkilerin meydana gelmesinden önceki haline getirilmesi amacıyla inşaat aşaması sırasında veya sonrasında alınan önlemler
- Telif/dengeleme - kaçınma veya azaltma önlemlerinin alınmasının mümkün olmadığı durumlarda, telif edici / dengeleyici önlemlerin sağlanması uygun olabilir. Şurası unutulmamalıdır ki, telif edici önlemler meydana gelmiş olumsuz etkiyi ortadan kaldırmamakta, yalnızca karşılaştırılabilir olumlu bir etkiyle dengeleme amacı gütmektedir.
- İyileştirme önlemleri - Projeler olumsuz olduğu kadar olumlu etkiler de doğurabilir; proje hazırlama aşaması, yenilikçi tasarım yaklaşımları kullanarak bu olumlu etkilerin artırılması adına bir fırsattır.

3.7.5 Bakiye Etkiler

Bakiye etkiler, önerilen azaltım önlemlerinin uygulanması sonrası geriye kalan etkilerdir. Her bir konuya ilişkin bakiye etkiler, tahmin edilen etkilerin önerilen azaltım önlemiyle bir arada değerlendirilmesi ile belirlenecektir. Bakiye etki, etkilerin değerlendirilmesinde uygulanan aynı sürece dayalı olarak tanımlanacaktır.

3.8 Kümülatif Etkilerin Değerlendirmesi

Kümülatif etkilerin değerlendirmesinde, Proje çevresinde diğer geçmiş, mevcut ve makul derecede öngörülebilir gelişmelerin etkileri dikkate alınmaktadır. Kümülatif etki değerlendirmesinde ayrıca projeden kaynaklanmakla birlikte gelecekte veya farklı bir yerde gerçekleşebilecek ve Projenin

etkileriyle birleştğinde tüm etkiler üzerinde artan etki doğurabilecek planlanmamış fakat tahmin edilebilir faaliyetler de göz önünde bulundurulmaktadır.

3.9 Çevresel ve Sosyal Yönetim Planlarının Geliştirilmesi

Projenin belirlenen potansiyel çevresel ve sosyal etkilerini, sorunları ve diğer performans iyileştirme önlemlerini ele almak amacıyla çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin bulguları ve paydaş katılım sürecinin sonuçları da dikkate alınarak bir azaltma faaliyetleri ve yönetim kontrolü programı hazırlanmıştır. Bu eylem programları, Projenin bütün aşamalarını kapsayan Çevresel ve Sosyal Yönetim Planlarına (ÇSYP) dahil edilmiştir.

ÇSYP'ler ÇSED bulgularına dayalıdır ve ÖMAŞ Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi (ÇSYS) Çerçevesini (OMAS-ESMS-01) tamamlayıcı niteliktedir. ÇSYP'lerde, ÇSED'de belirlenen kilit çevresel ve sosyal etkilerin yönetilmesi amacıyla Projenin inşaat, işletme ve bakım aşamalarında alınacak bir dizi yönetim, azaltım ve izleme önlemine yer verilmektedir.

ÇSYP'lerin geliştirilmesi süregelen inşaat ve faaliyetlerden edinilecek deneyimleri göz önüne alan dinamik bir süreçtir. Projenin devam eden gelişimini yansıtarak, bazı ÇSYP'ler "çerçeveler" olarak sunulmuştur. Bu çerçeveler, sürekli veri toplama ve detaylı işletme prosedürlerinin geliştirilmesine bağlı olarak projenin ileri aşamasında tam detaylı yönetim planları haline gelecektir. Tüm ÇSYP'lerin tamamlanma süreleri bu ÇSED'de verilmektedir⁵.

3.10 Çalışmanın Kısıtları ve Varsayımlar

Bu ÇSED çalışması, ÖMAŞ tarafından Türk ÇED çalışması ile sağlanan bilgilere ve ÇSED çalışma ekibi tarafından veri toplama ve araştırma çalışmalarına dayalı olarak hazırlanmıştır. ÖMAŞ, inşaat ve işletme aşamalarıyla ilgili bazı alanlara ilişkin detaylı planlarını ve prosedürlerini henüz tamamlamamıştır. Bundan bağımsız olarak, ana azaltım önlemleri ve diğer taahhütler bu ÇSED çalışmasında ve ilgili ÇSYS'de açıkça belirtilmiştir ve ÖMAŞ ve yüklenicileri tarafından uygulanacaktır.

⁵ Yönetim Planı geliştirme ile ilgili daha fazla bilgi Bölüm 5.19.2'de verilmiştir.